

Operația Thoma Ionescu - Victor Gomoiu: simpatectomia cervico-toracică pentru angină pectorală sau prima tentativă de tratament chirurgical în boala coronariană

Cătălin Vasilescu^{1,2}, Monica Salmen², Andrei Bobocea³

¹Department of General Surgery and Liver Transplantation, Fundeni Clinical Institute, Bucharest, Romania

²Department of General Surgery, Carol Davila University of Medicine and Pharmacy, Bucharest, Romania

³1st Thoracic Surgery Clinic, Marius Nasta Institute of Pneumology, Bucharest, Romania

Rezumat

Simpatectomia cervicală este o tehnică de care Thoma Ionescu și-a legat numele. El a practicat primul simpatectomia cervicală totală - bilaterală. În chirurgia bucureșteană, de la început de secol XX, operația a devenit o rutină. Până în 1914 ajunsese să fie practică la scară largă atât de creatorul ei, cât și de elevii săi. În plus, numeroasele afecțiuni (epilepsie, migrenă, gușă exoftalmică, etc.) în care acesta o indica stau mărturie interesului său pentru această tehnică. La începutul primului război mondial, Thoma Ionescu era o personalitate marcantă a chirurgiei, a vieții sociale și politice românești. Împreună cu frații săi: Take Ionescu, celebrul om politic și Victor Ionescu, ziarist, a luptat cu multă perseverență pentru intrarea României în război alături de Antanta. Profesor de chirurgie, șef de clinică la spitalul Colțea, rector și senator în senatul României, Thoma Ionescu avea o personalitate puternică, puțin dispusă la colaborări pe picior de egalitate cu asistenții săi mai tineri, fie ei și extrem de înzestrați. Cu toate acestea, una din marile sale calități a fost talentul de a depista și cultiva tinerele talente chirurgicale. Ernest Juvara, Amza Jianu și mulți alții au fost ucenicii lui Thoma Ionescu și au reprezentat remarcabile figuri în chirurgia românească. Notă discordantă face, poate, relația cu Dimitrie Gerota, astăzi cel mai cunoscut nume românesc în anatomie. Tânărul Gerota, puțin dispus la compromisuri și fără vocație de curtean, în ciuda calităților sale chirurgicale și științifice, a displăcut profund maestrului Thoma Ionescu. Acesta i-a blocat o promovare universitară ce ar fi fost pe măsura capacităților lui Gerota. Atitudinea lui Gerota a fost însa elegantă până la capăt. Deși ar fi avut motive bune, nu a scris toată viața sa nici un cuvânt împotriva lui Thoma Ionescu. La momentul de care ne interesăm, Victor Gomoiu avea 28 de ani și era în plină ascensiune în chirurgie. Era extrem de pasionat și de medicină și de cercetare și era unul dintre discipolii marelui maestru, Thoma Ionescu, de a cărui bunăvoință depindea viitorul său. Momentul zero al acțiunii este ziua de 2 aprilie 1916, când, după cercetări amănunțite, Gomoiu îi propune lui Thoma Ionescu să efectueze împreună un nou tip de intervenție, prima de acest fel, o simpatectomie cervicotoracică la un pacient cu angină pectorală. Detaliile și împrejurările ce au dus la această operație istorică sunt destul de greu de reconstituit. Pe baza relatărilor participanților direcți, Thoma Ionescu și Victor Gomoiu, sprijinite de publicațiile vremii, am încercat o redare cât mai fidelă. Este plauzibil că tânărul Gomoiu, interesat de fiziologie (avea relații strânse cu Daniel Danielopolu și cu Nicolae Paulescu), să se fi gândit primul că simpatectomia cervicotoracică ar putea ameliora tabloul clinic al anginei pectorale. El caută și găsește un pacient cu ateromatoză luetică, pe care îl consideră potrivit pentru această intervenție. Ca urmare, îi prezintă lui Thoma Ionescu ideea sa și bolnavul. De notat, nu era vorba de o simpatectomie cervicală bilaterală - consacrată deja ca operația Thoma Ionescu, ci de un nou tip de abordare chirurgicală a simpaticului cervical. Operația este efectuată cu Thoma Ionescu ca operator principal și Gomoiu – ajutor; pacientul se reface rapid, și simptomele se remit în mod spectaculos. Thoma Ionescu este entuziasmat de succesul operației, publică cazul în Revista de Chirurgie și încredințează tema unui student, Z. Lordăchescu, pentru teza de doctorat ce va avea titlul "Operația Th. Ionescu-Gomoiu". În vara lui 1916 România intră în război. Urmează o perioadă grea, plină de convulsii sociale și politice, cu părăsirea Bucureștiului, retragerea la Iași a guvernului și a regelui. Este lesne de înțeles ca și preocupările științifice și academice înregistrează un declin. În

iureșul evenimentelor ce au urmat în 1916-1917, Thoma Ionescu pare să se distanțeze tot mai mult de procedura simpatectomiei, astfel încât nu publică nimic în străinătate. Imediat după încheierea războiului, ideea lui François Frank de la 1897 despre simpatectomie reîncepe să circule în lumea chirurgicală, devenind tot mai populară. Thoma Ionescu are revelația că este posibil ca acestei operații, atât de puțin luată în seamă, să i se fi găsit cea mai importantă indicație, durerea din angina pectorală. Acțiunile sale ulterioare îl plasează într-o lumină nefavorabilă: se grăbește să publice cazul în Franța și la București fără a îl menționa și pe Gomoiu. Intenția de a apărea unic realizator al simpatectomiei în angina pectorală devine evidentă. În niciuna din numeroasele sale lucrări, Thoma Ionescu nu mai citează propriul articol din 1916, din Revista de Chirurgie. Iar din dorința de a trece sub tăcere contribuția mai tânărului său coleg, nu citează nici teza de doctorat a lui Z. Iordăchescu - "Operația Th. Ionescu-Gomoiu". Gestul amintește de obiceiul faraonilor din Egiptul antic, când, la porunca acestora, era șters numele dușmanului, fie el chiar și demult dispărut. La rândul său, Gomoiu nu era doar un tânăr chirurg strălucit, ci și un scriitor extrem de talentat. Reacția sa literară a fost una de o violență remarcabilă. S-a deschis astfel un conflict în care Gomoiu a pus o energie și o stăruință intense. Îi dedică lui Thoma Ionescu o revistă în care analizează "critic" - termenul fiind un eufemism - cu o vervă de pamfletar fără pereche, biografia, viața științifică, cea academică și, în general, toate slăbiciunile. Cum se văd lucrurile astăzi? Să-l contrazici pe Gomoiu este dificil. I s-a făcut o nedreptate, toate documentele la care am avut acces o susțin categoric. Împotriva lui Thoma Ionescu nu stau în principal vituperările lui Gomoiu, ci chiar propriile sale texte: *Le sympathique cervico-thoracique*, Masson, Paris, 1923. Autorul unic scrie negru pe alb după prezentarea operației, cunoscute din 1916: " Pe 14 apr 1921 am prezentat pacientul complet vindecat la societatea de chirurgie din București, adică la 5 ani după operație. Pacientul a revenit în serviciul meu pe 10 februarie 1922 pentru o fractură de treime medie a brațului stâng...". "Profitând de ocazia care se oferea pentru a completa operația mea, pe care i-am practicat-o în 1916, i-am propus rezecția simpaticului de parte opusă. Deși era complet vindecat, a acceptat această nouă intervenție chirurgicală, ca să pot să completez operația mea. Astfel, la 31 martie 1922, i-am practicat rezecția totală de simpatic cervical drept, la care am adăugat primul și al doilea ganglion toracic. A suportat foarte bine această a doua operație și a fost externat pe 5 aprilie". Astfel, Thoma Ionescu admite indirect inutilitatea reintervenției, ce are ca unic scop dorința de a demonstra încă o dată eficiența propriei tehnici, deja consacrată ca simpatectomie bilaterală. Un fapt interesant este că această metodă de tratament e citată și în zilele noastre în lucrări celebre de istoria chirurgiei cardiace. După al doilea război mondial, locul simpatectomiei în tratamentul anginei pectorale a rămas marginal. Motivul pentru care operația din 1916 a rămas în istoria medicinei este acela că a reprezentat prima încercare de tratament chirurgical în boala coronariană. S-a întâmplat ca această intervenție, căreia participanții i-au acordat în ziua de 2 aprilie 1916 mică importanță, să deschidă ușa celei mai spectaculoase direcții de dezvoltare a chirurgiei sec XX - chirurgia cardiacă. Motivul disputei pare astfel să fi fost unul serios: un loc în istoria chirurgiei. Thoma Ionescu nu a acceptat să împartă această poziție cu altcineva, mai ales cu un colaborator mai tânăr. Lucrurile însă nu se opresc aici. Date recente arată că Ionescu a fost nominalizat la Premiul Nobel în 1924, principala motivație fiind simpatectomia cervicală.

Cuvinte cheie: Thoma Ionescu, Victor Gomoiu, istorie, simpatectomie cervicală, angină pectorală